

LIMITĂRI DISCUTABILE ALE REABILITĂRII DE DREPT ȘI ALE PRINCIPIULUI PREZUMȚIEI DE NEVINOVĂȚIE

Lector universitar doctor **Angela Tatu**
Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Facultatea de Drept și Științe Sociale

Între principiile fundamentale ce guvernează procesul penal se înscrie și cel al prezumției de nevinovăție, principiu garantat de Constituție, de normele de drept procesual penal român și de tratatele și convențiile internaționale la care România este parte, inclusiv Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Prezentul articol prezintă unele limitări aduse acestui principiu prin respingerea, în mod nefundat, a unei cereri de reabilitare formulate în fata unei instanțe judecătorești.

Una din soluțiile recente ale instanțelor de judecată,¹ aduce în atenția teoreticienilor și practicienilor deopotrivă instituția reabilitării de drept raportată la principiul prezumției de nevinovăție - principiu de bază al procesului penal. Mai precis, dorim să evidențiem cum acest principiu a fost încălcat, prin pronunțarea unor hotărâri judecătorești nelegale.

În fapt, în data de 21.03.2006 s-a formulat de către condamnatul I.M., în baza art. 134 Cod pen., o cerere prin care s-a solicitat instanței de judecată să constate intervenirea reabilitării de drept. S-a reținut că petentul a fost condamnat la pedeapsa amenzii penale în sumă de 5 milioane lei vechi, pentru săvârșirea infracțiunii prev. de art. 180 alin. 2 Cod penal (sent. pen. nr. 1367/2002 a Judecătoriei Sibiu). Această pedeapsă a fost grațiată potrivit Legii nr. 543/2002 și OUG 18/2003. Sent. pen. 1367/02 a rămas definitivă în data de 3 martie 2003 prin respingerea recursului condamnatului (dec. pen. nr. 81/2003 a Tribunalului Sibiu).

Judecătoria Sibiu, urmare soluționării cererii cu care a fost investită, a dispus în baza art. 500 Cod proced. pen. suspendarea examinării cererii de constatare a intervenirii reabilitării de drept, soluție menținută și de Tribunalul Sibiu² și Curtea de Apel Alba Iulia, urmare respingerii apelului și recursului declarate în prezenta cauză, *cu motivarea că față de petent s-a pus în mișcare acțiunea penală într-un alt dosar penal*. Apreciem soluțiile pronunțate în cauză ca nelegale, cererea de constatare a intervenirii reabilitării de drept trebuind a fi admisă.

Între argumentele invocate de toate instanțele se rețin următoarele: un prim argument îl constituie faptul că potrivit extrasului de cazier judiciar față de petentul I.M. într-un alt dosar penal s-a pus în mișcare acțiunea penală pentru săvârșirea unei noi infracțiuni, acesta constituind în opinia instanței un impediment pentru admiterea cererii formulate. Un alt argument îl constituie prevederile art. 500 Cod proced. pen. care „folosește generic termenul de reabilitare, fără a face distincția că este vorba despre una judecătorească sau de drept,” sens în care instanța poate dispune suspendarea examinării cererii, deși în fața tuturor instanțelor am susținut contrariul. Instanța a mai reținut că dacă ar fi admis prezenta cerere aceasta „ar însemna...ca o condamnare ulterioară pentru cea de-a doua infracțiune să împiedice o revocare a grațierii executării pedepsei anterioare pe motiv că aceasta a fost radiată din cazier ... nemaiputându-se stabili starea de recidivă sau existența concursului de infracțiuni”.

¹ înch. pen. din 12.04.06 a Judecătoriei Sibiu.

² dec. pen. 138/2006 a Tribunalului Sibiu.

Apreciem că nici unul din aceste argumente nu constituie temei pentru suspendarea examinării cererii, soluțiile pronunțate fiind nelegale. Astfel, potrivit art. 134 Cod pen., „reabilitarea de drept are loc în cazul condamnării la amendă..., dacă în decurs de 3 ani condamnatul nu a săvârșit nici o altă infracțiune”. În conformitate cu disp. art. 136 alin. 2 Cod pen., termenul curge din momentul în care executarea amenzii s-a stins în alt mod, în cazul nostru ea fiind stinsă urmare legii de grațiere. Am susținut că întrucât în cauză s-a împlinit termenul prevăzut de lege pentru reabilitare și nici nu se poate reține că s-a săvârșit o altă infracțiune, cererea trebuie admisă și pentru următoarele considerente:

- soluția de suspendare a examinării cererii de reabilitare nu poate fi primită folosind cel puțin un argument de text. Dispozițiile art. 500 Cod proced. pen. se aplică în cadrul procedurii reabilitării judecătorești, acesta fiind și titlul Cap. III al Titlului IV intitulat proceduri speciale. Instanțele nu au fost investite cu o cerere de reabilitare judecătorească, care să presupună aplicarea unei proceduri speciale, respectiv a dispozițiilor art. 494-503 Cod proced. pen., astfel că s-au pronunțat asupra unui lucru care nu s-a cerut. Rezultă că, în cauzele având ca obiect constatarea intervenirii reabilitării de drept nu este permisă suspendarea cererii, normele de procedură fiind de strictă interpretare. Dacă legiuitorul ar fi dorit să prevadă instituția suspendării cererii în cazul reabilitării de drept desigur că ar fi făcut-o. Legiuitorul nu a dorit acest lucru, fiind evident că reabilitarea de drept decurge din lege, ea operând ope legis, iar hotărârea judecătorească pronunțată are caracter constator și nu constitutiv de drepturi.³ În acest caz ea se obține automat și fără angajarea unei proceduri speciale, fiind acordată de legiuitor prin lege. Instanța de judecată în cazul reabilitării de drept nu face decât să constate îndeplinirea condițiilor legale, iar în situația în care acestea sunt îndeplinite cererea trebuie admisă. *Perr a contrario*, dacă aceste condiții nu sunt îndeplinite cererea trebuie respinsă.

- dacă instanța ar fi apreciat că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 134 Cod pen., ar fi trebuit să respingă cererea. Nu au făcut acest lucru, noi susținând că nici măcar în cazul reabilitării judecătorești nu este permisă respingerea cererii de reabilitare pe motivul că s-a pus în mișcare acțiunea penală pentru o altă infracțiune, examinarea cererii trebuind suspendată. Apreciem că, cu atât mai mult în prezenta cauză cererea nu poate fi nici respinsă și nici suspendată, ci admisă.

- un alt argument în constituie faptul că înscrierea din extrasul de cazier judiciar privește formularea unei învinuiri, aceasta fiind o notare provizorie potrivit art. 10 din Legea nr. 290/2004 privind cazierul judiciar. Apreciem că aceasta nu constituie un impediment în ce privește admiterea cererii formulate, deoarece potrivit art. 5/2 Cod proced. pen. „orice persoană este considerată nevinovată până la stabilirea vinovăției sale printr-o hotărâre penală definitivă.”

- alt argument este dat de coroborarea disp. art. 134 Cod pen. cu art. 5/2 Cod proced. pen., din care rezultă că este necesară pronunțarea unei hotărâri definitive de condamnare care să ateste cu putere de lucru judecat că s-a săvârșit o infracțiune de către condamnat. Deci, efectuarea unor acte de urmărire penală nu echivalează cu adoptarea unei hotărâri definitive de condamnare, formularea unei noi învinuiri într-un alt dosar penal nefiind o piedică, astfel încât condițiile cerute de lege să nu fie îndeplinite, iar cererea să fie suspendată sau respinsă.

Dacă textul ar fi folosit sintagma de faptă penală problema ar fi fost alta. Apreciem că nu este întâmplătoare folosirea noțiunii de infracțiune, deoarece numai o instanță judecătorească printr-o hotărâre judecătorească definitivă poate stabili conform art. 17 Cod pen., dacă fapta constituie infracțiune, respectiv dacă sunt întrunite în mod cumulativ condițiile privitoare la pericol social, vinovăție și prevederea în legea penală. Deci, putem afirma că o persoană a comis o infracțiune numai după ce instanța judecătorească va stabili printr-o hotărâre definitivă faptul că fapta prezintă pericol social, că a fost săvârșită cu vinovăție și că este prevăzută de legea penală.

³ Notă la dec. pen. nr. 1634 din 1 iunie 1999, Curtea de Apel Buc., s. a II-a penală, publicată în Culegere de practică judiciară din 1999, programul Lex expert.

Am arătat instanței următorul exemplu, prin analogie: dacă mergi pentru o consultație la un doctor și acesta te consultă, simpla cercetare/consultație nu echivalează cu faptul că într-adevăr suferi de o boală. Așa este cazul și în speța de față: simpla urmărire penală – fără intervenția unei hotărâri definitive de condamnare – nu atribuie persoanei cercetate statutul de vinovat de comiterea unei infracțiuni.

Desigur că în procedura reabilitării judecătorești – ceea ce nu este cazul – examinarea cererii va fi suspendată. În situația noastră acest lucru nu este posibil, legiuitorul neprevăzând decât două soluții: admiterea sau respingerea cererii. Cererea nu poate fi respinsă pe acest considerent – o nouă învinuire formulată – nici în cazul procedurii reabilitării judecătorești, deci soluția corectă în prezenta cauză ar de admite fi fost de admitere a cererii.

Scopul principal al reabilitării este acela al resocializării acelei categorii de persoane care au fost condamnate definitiv. Reabilitarea este concepută ca o șansă pe care o acordă societatea celor care au suferit o condamnare, pentru ca aceștia să redevină cetățeni cinstiți, onești și să se comporte în viitor, în toate mediile sociale unde ei se vor afla sau își vor desfășura activitatea, în spiritul legilor și al respectului față de semenii. Astfel, prin soluția prezentată a fost limitat nelegal acest drept al persoanei condamnate care nu a mai beneficiat de acel *restitutio in integrum*⁴ pe care îl merita. Mai mult, prin reținerea săvârșirii unei infracțiuni în lipsa unei hotărâri definitive de condamnare, principiul prezumției de nevinovăție a fost răsturnat nelegal.

⁴ M. Zolyneak, Drept penal, Partea generală, Edit. Fundației Chemarea Iași, 1993, p. 1022.